

Rozhovor o filosofii

- ◆ diskuse, česky, vznik: 2. 4. 1975 ◆ poznámka: Poznámka na kazetě: „přepsáno“
- ◆ discussion, Czech, origin: 2. 4. 1975

Rozhovor o filosofii [1975]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1b debata_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Můžeme začít mluvit o tom, že ta *adequatio rei et intellectus* třeba, to Heidegger tam cituje ty staré, tak to je blbost. Já se vždycky na tom pokouším dokázat tu kravinu. A přesto my bez té pravdy nemůžeme být a furt s ní musíme počítat. Pořád se ptáme, jestli je to pravda, nebo není pravda. To je strašně důležité, jestli je to pravda, nebo ne. A co ta pravda je? No přesně to, co nemůžeme předmětně pomyslet.

A tak se ukazuje, že vlastně, když chceme mluvit o tom, co je to pravda, musíme sáhnout k něčemu jinému a vykládat o čem všem, abychom se nějak dostali poukazem k tomu, co se vlastně asi tím dá nepředmětně uchopit jako pravda. Poněvadž pravda je nepředmětná skutečnost, která se dá vyložit jediné tak, že předmětně ukážeme na něco jiného. To je snadné na té skleničce nebo na ten stůl. Takových případů je celá řada.

A teď to vyzkoušet, koukat se na to, jak vlastně naše řeč je plná těchto nepředmětných poukazů. To, čemu vydáváme takový význam a čemu věnujeme tu svou pozornost a péči, té přesnosti myšlení a té logice, to všechno jde úplně jen v té slupce nahoře, jen v té předmětnosti. Ta je nemožná, pokud by nebyla nesena těmi obrovskými spoustami těch nepředmětných konotací, nepředmětných intencí. Já nemohu o tom přesvědčivěji hovořit než takhle. Mně to připadá tak naprosto jasné, že to tak musí být, že celý problém je, jak to uchopit, jak to vůbec udělat. Ale že to tak je, to mi připadá úplně jasné na každém kroku. Člověk si uvědomuje, že to tak je. Tohle byla taková obecná charakteristika těch nepředmětných skutečností, o tom jsem tak přesvědčen. Ale tu charakteristiku v té jedné sféře, tedy ve sféře naděje, k tomu se dalo přemýšlet. To také bylo provedeno mnohokrát.

Jiný hlas: V tom, jak vy to tedy pojmáte a jakou funkci to má?

Hejdánek: Tak třeba u Jóba... Pardon, já si to jenom musím sbalit, už se to nebude opakovat, s těma horama, to je opravdu... U Jóba je takové zvláštní místo, kde Jób říká... Já si teď nemohu vzpomenout, jak to začíná. No, to utrpení. Že se z toho vyblekl, nemohl si vzpomenout. Pane bože, já si na to hned vzpomenu. Teď mi jde o to, jak začíná něco dál. Dál je to potom: „Já vím, že v den nejposlednější nad prachem se postavíš.“ Ale jak začíná ten začátek, si nemůžu vzpomenout. Tohle by stačilo vyložit, kdybych to musel najít, jestli chcete, tak já to najdu.

Ta naděje, kterou já mám, se netýká mě. Já počítám s tím, že ze mě bude prach. A ta naděje se týká toho, že: „Já vím, že vykupitel můj živ jest a že v den nejposlednější nad prachem se postaví.“ Tak je to.

Vykupitel, zachránce, spasitel mého života, který skončí jako prach. Zachránce toho mého života, ze kterého zbude ten prach, je vykupitel. Podstata toho vykupitelství je, že nad mým prachem, tam, kde už bude země jenom prach, se on živ postaví.

A tím bude mým vykupitelem. Vykupitel je ten, kdo živ se postaví nad můj prach, tedy nad tím, co ze mě zbylo. Dokoná to, co já jsem maličko začal nebo na čem jsem také měl jakýsi podíl. Vykupitel je ten, který živ to dokončí. Zastaví se, postaví se, dosáhne.

Tam ta nepředmětnost je zjevná. Především tam se vůbec nemluví o tom, jaké to bude, čeho bude dosaženo. Tam se jenom mluví o tom, že ten, kdo to dokončí, se zastaví, že to opravdu dokončí. Postaví se. A postaví se nad mým prachem, tedy postaví se tam, kde sice zbude už jen můj prach, ale na tom místě, kde já jsem kdysi pracoval, kde jsem byl aktivní. A tím, že on to na sebe vezme a dokončí to, a jistě mezitím bude celá řada dalších, kteří to ponesou, tím se stává mým vykupitelem. Záchrana smysluplnosti mého života je v tom, že jsem v linii lidí, kteří něco provádějí, v linii, která dojde svého konce, svého vyvrcholení. A ten, kdo to vyvrcholí, vykoupí všechny ty předtím, co na tom nechali ten svůj život, z nichž zbyl jenom prach. Ale dosaženo toho bude.

Jiný takový příklad jsou příklady Ježíšovy, už jsem tady naznačoval, že Ježíš byl v tomhle mistr, když ukazoval, co to je království nebeské. Království nebeské je jako zrno hořčičné. Malinké semínko, které není skoro ani vidět, ale když vyroste, je to bylina, na které se i ptáci dostanou. A tady je znázorněno, jak

to roste. Jak stačí maličko a už to jede, už to prostě jde.

Nebo jiný příklad, který vlastně navazuje na toho Jóba. Zrno pšeničné. Pakliže zůstane živo, pakliže nezemře, samo zůstane. Pakliže zemře, rozumí se tedy, že vyklíčí a přestane být zrnem, stane se z toho strom, užitek může přinést. Čímž se ukazuje, že je potřeba obětovat sebe sama, aby to šlo kupředu. Člověk do toho musí něco ze sebe dát. To jsou všechno takové příklady. On používal přirovnání, podobenství, metafor, používal je právě z tohoto důvodu, poněvadž o království Božím se nedá mluvit předmětně. Jenom poukazem z nějakých přirovnání.

Jiný hlas: Já tedy ten vykupitel a ten jeho akt toho dokončení neguje tedy i tu moji smrt? Nebo to vymezení?

Hejdánek: Neguje tu konečnost. On ji vykloubí z pantů, takříkajíc. Ona je taková odlehčená tím pádem. Poněvadž smrt by byla důležitá, kdyby to znamenalo, že v ní všechno padne. A ono to jde dál.

Jiný hlas: A jak se liší z hlediska toho, že to dává smysl tomu lidskému životu a že tou smrtí to pro toho člověka nekončí, jak se to liší od té pokleslé předmětné naděje, třeba v tom, že já se sice toho nedožiju, ale jednou... ty se budeš mít fajn.

Hejdánek: To je přesně ono, jenomže je to pokleslé. Je to totéž, jako když Kozák mně jednou líčil své představy a pateticky citoval *Nemo moriar*, že nezemřu celý.

Jiný hlas: No dobře, ale to se týká toho, že on se na tom podílí. Ale ten mladý, který je nemožně upoutaný na lůžku, ten si nemůže říct: dělník je smrtelný, práce je živá. Tomu to [nesrozumitelné].

Hejdánek: Víte, to je otázka. Možná takhle je to blbé, samozřejmě.

Jiný hlas: Mně se to zdá také trochu abstraktní, když to takhle říkáš.

Hejdánek: To je abstraktní. Wolker to nemyslel právě tak, že práce toho konkrétního dělníka po něm [nesrozumitelné]. Antonín umírá, ženo má nepláč, on to myslí přesně právě takhle, že on sice... ale vlastně, co tam je předtím v té básničce, jak ty oči vplují a nejraději se rozsvěcí nad stolem té rodiny. Tady on už je po něm. Ale je to tady po něm a ono to tam vlastně je v té rodině, v té ženě.

Jiný hlas: Ale podle mého soudu toto přetrvávání nebo toto zachování je nutno odlišit od nějakého přetrvávání v díle nebo od těchto forem, které jsou svým způsobem výlučné.

Hejdánek: Samozřejmě. Protože pro to dílo platí totéž, co pro toho člověka. Z toho taky zbude jenom popel.

Jiný hlas: Ano, to jsou ty antické epitafy, jak o nich píše Kozák.

Hejdánek: Víte, tam to vypadá, jako že já zemřu sice, ale mé dílo zůstane. Ne, to taky zemře. Všecko zemře.

Jiný hlas: Ty antické to jakoby potvrzují, protože opravdu a my to furt čteme.

Hejdánek: Ne, to je jenom moment.

Jiný hlas: Já si myslím právě, že u Wolker je to tam, že to takhle spojuje s tou prací, že je to taky pokleslé.

Hejdánek: No samozřejmě, proto to tady uvádím. Jako pokleslý [nesrozumitelné]. Ano, takový ten lidový. Tam už o to vůbec totiž nejde. Tam jde prostě o toho dělníka, ať chcípne, ale musí furt makat a to je ono. O to nejde, o to pracovní nadšení. A také všude tam, kde se začalo líčit to království jako dokonalé, kde prostě bylo strženo do té předmětné podoby.

Člověk má své zakotvení v něčem, co ho k té svobodě zve. Jakmile mu vykreslíte tu budoucnost, tak ho vlastně zamřížováváte, zavřete ho do kobky. On už k žádné svobodě zvaný není.

Jiný hlas: Já nerozumím dobře té charakteristice jako završení nebo dokonání. Jak si můžu pochopit, že to je něco, co přijde, o čem nelze hovořit nebo říct, co to teda bude. Ale nerozumím tomu, jak je možné říkat, že to je skončení, ta závorka určitá. Že to znamená, že to je ztráta další budoucnosti nějaké, nebo je to prostě něco v tom skončení.

Hejdánek: Ta budoucnost je něco, z čeho se stále rodí něco nového. A to završení je to narození toho nového. To není konec, to je začátek.

Jiný hlas: Aha, že jinak takhle na mě i samotného z toho zní něco takového definitivního.

Hejdánek: To je právě chyba, že ten konec se chápe jako vrchol hory nebo aristotelsky v podstatě, že to je

cíl.

A to by bylo potřeba vyložit. Teď úplně přejít k nějaké té nové ontologii, třeba jak to dělá Whitehead. Ten ovšem, neříkám, že ta nová ontologie je pokus o cosi, ale zůstává to hodně v zajetí staré. V čem se to liší? Pojetí události třeba. Událost jako to, co má svůj začátek, průběh a konec. A ve svém průběhu to spěje tam, kde to má mít někdy ten konec, tak událost jako kdyby nebyla, pokud se tedy neukáže další událost, která na to naváže. Takže každý konec je buď nicota, anebo je to začátek. Konec jako cíl je nesmysl. A ta naděje tedy je, že ty konce každého z nás budou začátky nového.

Mimochodem, kdo objevil takzvaný nekonečný pokrok? Řehoř z Nyssy, ten řecký otec. To je první chlap, který mluví o nekonečném pokroku. Ve své knize *Mojžíš*.

Jiný hlas: Takže to vykoupení je jenom nějakým indexem nekonečného?

Hejdánek: Nekonečného začátku. To vykoupení je konkrétní, jinak nemá smysl. Ale musí být samovykoupeno zase. A zase musí být vykoupeno. Jenomže když se to řekne takhle do nekonečna, tak je to takové doztracena. To je právě ta chyba.

--- (s2b_debata_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Takže, když toho člověka někdo vhodným způsobem nebo nějak třeba frapantním způsobem zkonfrontuje ty dvě situace, tak ten člověk prostě nenechá ho to v klidu. Víš, co tím myslím?

Hejdánek: Ano, nenechá, to je právě to, o co právě u té filosofie jde.

Jiný hlas: A nemusí to být ani filosof...

Hejdánek: Je to tedy spíš to svědomí. Ta filosofie je jenom vždycky reflexe toho svědomí zase, reflexe já nevím čeho a tak dále. A filosofie víc poskytnout nemůže, nicméně ten reflektor v ruce má. A vysvětlit něco, víte, to už se potom velmi těžko zastavuje.

Jiný hlas: Jenže s tím reflektorem teď si myslím aspoň, že když totiž ten člověk v určité své situaci se zahrává, zahrává si v něm ten filosofický reflektor, tak potom najednou je prostě nějakým způsobem zbrzděný a začne nerozumět určitým věcem a prostě nějakým způsobem stagnuje i jako člověk, si myslím.

Hejdánek: Ano, a někdy to může být proto, že se bojí. Ono to je nepříjemné, ta filosofie, to člověk nikdy neví, co to udělá. Ono to někdy jednoho vykreslí tak, že by se na sebe podíval. Ono to není nedobrodružná věc, ta reflexe, takové to vnitřní očišťování je dobrodružné v tom, že člověk se může dočkat leccoho. Takže to může být taky proto.

A samozřejmě, jakmile to člověk zbrzdí a ten strach je tak velký, že on nenechá, tak ta filosofie jde k čertu, ona se nemůže vnutit. Tu filosofii musí dělat ten člověk. Ona sama se nedělá proti němu.

Jiný hlas: Vy jste pak ještě u toho s tou poznámkou na to umění, že tam ta filosofie pořád není. Ono se to možná tak zdá, ale já si myslím, že moderní umění, zejména tohoto století, že je s tou filosofií integrováno nebo nějak prostě sblíženo. Myslím, že to rozpracovává *Merleau-Ponty*, že to tak je, ale prostě už se to tak nedá oddělat dneska, jako se třeba dalo říct u Balzaka. Vy myslíte slovesné nebo výtvarné umění?

Hejdánek: Ano, i ty naprosto neliterární, neslovesné umění, samozřejmě svými prostředky, ale dokáže to ukázat na leccos.

Jenomže jde o to, že už žijeme v době, kdy už nefilosofovat nejde. Ta filosofie už se tak prosadila, že člověk filosofuje, ať chce nebo nechce, jenom filosofuje buď dobře, nebo blbě. A dobře se dá jediné tak, když to chce.

Jiný hlas: Ale u takových těch drobků, které opadávají...

Hejdánek: Takže i v tom umění je té filosofie strašně moc a musíte být zatraceně vynikající umělec, aby se těmi zbytky nenechal diktovat něco podstatného pro svou tvorbu. A nejrozumnější je, když ten umělec ještě aspoň trošku něco o té filosofii ví, aby si to v tom dal do pořádku, aby mohl odklidit věci, co mu do toho tak nějak pronikají proti jeho vůli.

Jiný hlas: Já bych ještě k tomu, proč to nemůže, proč to nemůže platit o tom umění. Myslíte jako, že když do toho propadá spousta těch zbytků, tak že ztrácí umění schopnost ukázat celek? Ne, já jsem jen

protestovala, že byste řekl to, že umění trochu. Jenom trochu. Vy chcete říct, že hodně.

Hejdánek: Já bych přece jenom znovu... Samozřejmě že určitá míra, a myslím ne tak zrovna velká, je nutná k té integraci, ale prostě tak, jako čím víc té filosofické reflexe, tím dál se pokročí v té integraci, to opravdu takhle myslím, že to není. Prostě ta filosofie hraje opravdu tu podstatnou roli v té integraci ve smyslu prostě té epochy nebo tak. Ale k tomu samotnému individuu, k tomu filosofu, podívejte se, vždyť by byli mezi filosofy nejvíc integrovaní lidé, a já bych řekl, já myslím, že mezi prostými lidmi, babička v *Božím Němci*, to je podle mě hrozně integrovaný člověk, a ta má dost daleko k tomu, aby byla filosofkou. Jiný hlas: Tady já to vidím jako... Jenomže ty trošičku, co říkáš, si myslím, snižuješ dvě věci. Ono taky existuje taková ta, nechci říct zrovna, to je trochu silný výraz, akademická filosofie. Fakt je, že určitý druh reflexe má takový neutralizační účinek právě opačný k tomu, co dělá dejme tomu to svědomí. No ale to potom nemůžeš považovat za filosofii. To se musí stát, naučit každý od začátku, čím víc tím víc to poznávat, víš.

Hejdánek: Totiž ať dělá člověk, co dělá, tak jeho činnost má takový sklon produkovat emancipované vědění. Ze všeho, co se dělá, se najednou vždycky stane něco, co se jakoby postaví proti němu. To platí na určitých úrovních, ale platí to všude a platí to také ve filosofii. Také filosofie má tendenci, filosofování má tendenci se emancipovat a stát se takovým filosofickým mnohověděním, mnohočtením, mnoho nevíím čeho.

A už jenom to, co vychází z těch věcí a co toho je, aby to člověk zvládl, tak by nemusel celý život nic jiného dělat, stejně to nepřechte. A v tom smyslu se skrze čtení filosofických spisů nedopracuje k filosofování. K tomu, aby dělal něco, co mu to integruje. Prostě furt má před sebou jenom různé názory. Takže to se může stát v každé činnosti.

Ale přitom jako teda ta skutečná, ta filosofie je, víte, tak vidíte, jak toho člověka strhuje, to všechno chce integrovat. Filosofuje ten filosof proto, aby se integroval, to je to, o co jde. Jsme v době, kdy ještě dožívá ta metafyzická, ta předmětná tradice. Čili dosud ten trend, ten vnitřní tlak u člověka, ten vnitřní tlak nebo tah k tomu integrovat, furt chápal každý filosof jako nezbytnost vytvořit systém.

Ale teprve když si uvědomí, že vlastně je falešné to svádět na tu předmětnou stranu, že rozhodující není ani ten systém věcí, systém světa tady běžící, nýbrž integrovat sám sebe, a já se mohu integrovat jediné tak, když taky integrovaně jsem v tom světě, že rozhodující je vědomí, tak tohleto, rozumíte, proto to není ještě plné vědomí. Že to je teda smysl toho filosofování.

Jiný hlas: prostě to, jo, proč filosof filosofuje a mělo by být prostě smyslem toho, aby se tady integroval.

Hejdánek: Jistě, jistě. A ti největší filosofové od samého začátku si toho byli asi vědomi. Od začátku právě.

Jiný hlas: Ne, kdepak, kdepak.

Hejdánek: Fakticky najdete celou řadu filosofů. Bohužel je to tak, že filosofové jsou vždycky v takové těžké situaci, že jsou v napětí k tomu, co jest. Vzhledem ke své době, ke své vládě, k veřejným ideálům, ke všemu tomu, co je tam doma. A přitom žít můžou jediné, když něco dostanou.

Takže filosof, čím větší filosof, tak tím horší je rozhodování, jestli bude prosit ty čocky a bude filosofovat jen tak v soukromých chvílích, anebo jestli bude nějak stát v úřadu nebo v nějaké takové roli. A filosofovat jako Leibniz. Jenomže u něj nic neuvídíte, když se do toho neponoříte. Nad tím by se filosof zase mohl uchechtat, to je takový vtíp. Leibniz to byl politik, který byl takový typický sekretář a vládní rada, takový vicekancléř.

Jiný hlas: To byl tak dezintegrovaný, to byl schizofrenní příklad.

Hejdánek: Nepochybně to dělalo v něm určitý rozpor. Ale fakt je ta jeho obrovská potřeba integrace, on to vtělil do té koncepce univerzální harmonie. Takže všechno, co tomu neodpovídá, tak to je ještě, že se to nevyčírilo v té *monádě*. A on jako *monáda* ještě to nemá docela vyčířené. Někde jo, a pokud jde o tu politiku, tam mu to zaostává.

Jiný hlas: Právě, dneska by si neškrtil. Kdyby byl tím státním radou, to myslíte? To jo, to je fakt.

Hejdánek: To by se odfilosofoval hned. Takový Hegel taky, ten tedy musel dělat poklony tu a tam, ale dovolil si taky takové věci, takové fantastické, ten je mnohem zajímavější postava v téhle souvislosti.

Jiný hlas: Já jsem to četl mockrát u nás, u Štocha v té *Filosofické knihovně*, tak tam je ten Platón. A to je to, co vyšlo v Německu? Ne, ono to vyšlo i česky. Ale co je to prostě za případ, jak ten Nikolas s tím Platónem. To byl filosof. Právěže on byl taky, ne že by byl filosof, on byl teoretik vlastně umění. Myslíte Akvináta? No jo, jenže on byl schopen integrovat, to bylo navíc.

Jiný hlas: Já jsem se ještě chtěl zeptat, ta *ontologie* se musí postavit, ta nová orientace, že ta stará tradiční stavba *ontologie* musí jít pryč. Ale vy jste úplně na začátku řekl, že nejen ta stavba, respektive ta stavba podmiňuje charakter toho tázání té *ontologie*, že i ta otázka se musí klást jinak. Neptat se po bytí. Po čem se tedy ptát? Jak to tedy formulovat?

Hejdánek: Neptat se po bytí, to už je, když víme, co to je bytí, nebo takové. Je možné se ptát po bytí, pokud interpretujeme termín bytí jinak. Ale každá otázka dává smysl jedině v určitém kontextu. Čili říct nebo poukazovat v otázce po bytí je *nonsens*, protože to je mimo kontext. Po jakém bytí? Co to je? To musíme vysvětlit. Bytí, co to je, vůbec nevíme, co to je. V tom je zašifrováno spousta věcí, které se musí dešifrovat. Takže to není žádná otázka, otázka po bytí, základní otázka filosofická. To není.

Základní otázky filosofické jsou jiné. Třeba když Kant dává ten seznam tří otázek základních pro člověka, tak je daleko blíže k tomu skutečnému tázání než třeba to, že otázka po bytí. To je tak strašně komplikovaná záležitost někde na okraji té krajiny pojmů.

Jiný hlas: Tak to je důležitá odpověď na to.

Hejdánek: To je spíš způsob... Vždycky když chcete něco nového říct, tak teď je problém, na čem to zavěsit. Musíte nějaký pojem vzít. Když to jsou pojmy, které jsou běžné, tak se vám za žádnou cenu nepodaří přemluvit lidi, aby v tom viděli to, co vy chcete. Každý se prostě chytne toho běžného významu a bude vás šíleně plést. Když ale vezmete úplně nové slovo, které nikdo nikdy neslyšel, tak jste v smyku. Tak se berou taková méně běžná slova. Mimochodem tohle dělala křesťanská teologie všude, slovo víra. To je vždycky, ať to proniklo do jakéhokoli nového jazykového světa, vždycky bylo vybráno nějaké málo frekventované slovo. To nebylo běžné. A to bylo teprve zaplněno. Heidegger dělá to, že sahá k těm středověkým německým textům a etymologizuje stará řecká slova, aby se nějak odpoutal od toho šíleného tlaku té řeči, která člověka veze v té koleji, které jsou už jednou vyježděné. Fakt je, že to bytí je taková ohromná příležitost zavěsit něco jiného.

Poněvadž dělalo to potíže už v minulosti. O všem, o čem se říká, že to jest. A co to je vlastně? Je to červené, je to zelené, je to ušaté, je to nevím co. A kromě toho to jest. Tak můžeme mluvit o zelenosti, červenosti, ušatosti, *jsoucnosti* nebo něco takového. Tak teď jak to odkázat? *Soucnost*.

A teď samozřejmě jsou tady ještě nějaké bytí. Jak souvisí *soucnost* a bytí? Jak souvisí *soucno* a *soucnost*? *Soucno* tedy jest, to je to, co jest. A to, jak to jest, je *soucnost*. Teď jaký je tedy poměr mezi *soucností* a bytím? Tyhle pojmové sekání, které ve středověku kvetly, tak na to on k tomu sáhne. Teď je tam ta nejasnost, někomu to nedává smysl, *soucnost* a bytí je vlastně totéž, v takovýmhle... v čem bychom asi tak mohli, nikdo neví, co pořádně to je. No tak to bafne a teď to navěsí na všelijaký významy, který to má možnost se odrazit, že?

Tak v tomto smyslu, jo jistě, no tak tam můžeme bafnout cokoli jiného. Ale to není ten základ. To je pokus, jak to někde chytit, jak to zpracovat, jak to uchopit do nějakých těch pojmovech struktur. To, o co jde, to není to bytí, to je iluze. Když Heidegger řekne: „Tohle se mně líbí, to je to bytí, to je ono,“ tak to chce na něčem postavit. To je totéž jako platónský ideje, *ideál dobra*, to v tom je taky něco takového.

Jiný hlas: Podívejte se, když se na cokoli ptáte, tak právě od toho začátku v každé té otázce jsou ty zamlčené předpoklady. A když se snažíte pořádk v té otázce po těch zamlčených předpokladech toho, z čeho vycházíte už při každém tom tázání, tak musíte dojít nakonec k tomu, jak se vám jeví to, co... k tomu, že ať už se ptáte na cokoli, tak jste si to... vy jste sám to slovo kdysi používal, vykrojíte, jakože vykrojíte. A to znamená potom způsob, jak vy si to vykrojíte, to, co skutečně pro vás znamená.

To, jak se v antice tohleto vykrajovalo, abych tak řekl, jinak než u nás. A to nakonec je ta *ontologie*. Takže tam je podle mého názoru to, co znamená, že to je. Tenhle stůl, jak je, je pro mě něco jiného, to právě ten Heidegger. U nás je to v té moderně ten vztah *subjekt-objekt*, kdežto v té antice to bylo úplně nějak

jinak. Takže to není tak nějak od boku, to je právě, když ty zamlčené... že je to takový jeden z mozků, který to ukazuje, ale to, co ukazuje, jestli je to kyselé nebo zásadité, rozumíte, to je někde jinde.

Hejdánek: Koneckonců, jestli bytí je *soucno*, nebo jestli není *soucno*, víte, tak na tom pendrek záleží. Ta důležitost je jenom, čeho to je lakmusovej papírek, co to ukazuje. To důležité je ta orientace ve světě, to, jak člověk je ve světě.

Jiný hlas: No právě, a ta určí to, jak já se... když se ptám, co je, tak tam je právě to „je“. A v té otázce právě, když já se dotazuju, tak je ten zamlčený předpoklad, že pro mě to „je“ je předem nějak, mně se to předem jaksi nějak naštelované, abych tak řekl. Předem to „je“ pro mě znamená něco jiného než v té antice.

Hejdánek: Jenže ta otázka je příznak té naštelovanosti. Tam přece nezačíná ta naštelovanost.

Jiný hlas: Ano, tak otázka je příznak. Já když se právě ptám po tom, tak se ptám, tak bych se měl ptát na toto „je“ právě, co to znamená pro mě to „je“.

Hejdánek: Zůstáváte ovšem v tom příznaku. Víte, to je přesně... nejde o to, co pro mě se nedá... nýbrž o to... o to „je“. Tak je to totéž, jako třeba kdyby doktor sledoval [nesrozumitelné] výrazku a bylo mu jedno, jestli je to kopřivka nebo spála, nebo co to je.